

*Олег Сербін,
зав. відділу наукового опрацювання
документів НБУВ,
канд. іст. наук, с.н.с.*

Концепція нової системи класифікації як спроба вдосконалення систематизації інформаційних ресурсів

В публікації представлено аналітичний огляд Універсальної модульної класифікації як спроби втілення нової філософії організації інформаційних ресурсів. Встановлено, що дана класифікація побудована за галузевим принципом, має низку структурних особливостей. Визначено переваги та недоліки даної класифікації на теоретичному рівні. Зроблено висновок, що є необхідним прикладне, експериментальне використання даної класифікації для здійснення подальшого рівноцінного порівняння з існуючими класичними класифікаційними системами.

Ключові слова: *Універсальна модульна класифікація, УМК, систематизація, типи діяльності.*

В публикации представлен аналитический обзор Универсальной модульной классификации как попытки воплощения новой философии организации информационных ресурсов. Установлено, что данная классификация построена по отраслевому принципу, имеет ряд структурных особенностей. Определены преимущества и недостатки данной классификации на теоретическом уровне. Сделан вывод, что необходимо прикладное, экспериментальное использование данной классификации для осуществления дальнейшего равноценного сравнения с существующими классическими классификационными системами.

Ключевые слова: *Универсальная модульная классификация, УМК, систематизация, типы деятельности.*

This publication provides an analytical review of the Universal modular classification as attempts to implement of a new philosophy of information resources. It established that the classification based on industry lines has a number of structural features. Advantages and disadvantages of this classification at the theoretical level are determined. It is concluded that

the practical, experimental use of this classification are necessary for further equitable comparison with the existing classical classification systems.

Keywords: *Universal modular classification, UMC, systematization, types of activities.*

В наш час бурхливих змін та мінливих неоднозначностей все важче й важче знаходити новітні шляхи вдосконалення класичних класифікаційних систем крізь призму їх традиційності в контексті структурної організації. Ми говоримо про вдосконалення та уніфікацію змісту, про нові погляди щодо підходів систематизування інформації [6], про наповнення класифікаційних систем в рамках сучасних програмно-технологічних рішень, але здійснити прорив і стати новим Дьюї чи Рнганатаном на сьогодні не під силу нікому. Це факт доконаний і встановлений в низці досліджень [2, 7-9].

З іншого боку, і це варто також визнати, що людська природа, а особливо людський розум, не зупиняючись продовжує пошуки нових підходів та методів класифікування інформаційних ресурсів. В попередніх дослідженнях ми розглядали основні класичні бібліотечні класифікації [3] без аналізу, так би мовити, «аматорських» класифікаційних систем, які умовно можна розділити на два види. Перший – це спроби локального характеру, без амбіцій на широке застосування. Другий – це роботи з претензією на глобальність застосування та вірою у вірогідність втілення найсміливіших класифікаційних мрій. Тому більш детальний та прикладний аналіз даних класифікаційних систем є актуальним з огляду на недостатнє висвітлення цього питання в існуючих наукових дослідженнях.

Одним з таких проявів спроби вирішення усіх проблем класифікаційного порядку, нами розглядається так звана «Універсальна модульна класифікація» (далі УМК), що була опублікована в монографії «Науково-технологічний та інноваційний розвиток: концепції, моделі, рішення» [1] у 2008 р. Тому метою даного дослідження є аналіз концептуальної моделі УМК як спроби втілення нового підходу до організації інформації. Об'єктом є УМК як спроба вдосконалення систематизації інформаційних ресурсів.

Предметом – організація та методико-трансформаційні зміни змісту УМК в умовах адаптації до тематики інформаційних ресурсів.

Характерною особливістю і «ноу-хау» автора УМК Коржавіна К.М. є те, що дана класифікація побудована за галузевим принципом. Всього галузей – 45. Перелік галузей утворює першу координату системи. Кожна галузева таблиця, як правило, складається з наступних типових розділів (модулів за типами діяльності): 1) загальногалузева діяльність; 2) науки; 3) технології; 4) виробництво та експлуатація техніки; 5) проектування і будівництво об'єктів; 6) підготовка кадрів; 7) основна діяльність. Перелік типів діяльності – це друга координата системи. Модулі утворюють періодичну таблицю – матрицю, тобто система класифікації є двомірною.

На думку автора в УМК запропоновано нову типологію видів діяльності, визначено чіткі ієрархічні поняття: область діяльності (сукупність галузей, тематичне спрямування); галузь діяльності; тип діяльності; модуль (розділ класифікації); підгалузь; спеціальність; спеціалізація та ін. Така типологія додає системі класифікації внутрішню досконалість, збалансованість частин на кожному рівні поділу понять, безконфліктність. Крім тематичної частини коду мається фасетна частина з уточнюючими типовими розподілами – аспект документа, територія, спеціальні типові ділення в межах модуля, форма і характер документа, мова видання, час (рік видання або історичний період). Модуль утворює типове вище класифікаційне угруповання (ВКУ), код якого включає в себе тріаду – індекс тематичного спрямування, індекс галузі (прописна латинська буква від А до Z) і індекс типу діяльності (три символи в індексі модуля - 9Z9). Структурною основою класифікації є «Повна таблиця вищих класифікаційних угруповань», що складається з типових розділів (модулів)

Таким чином, УМК відноситься одночасно до класифікаційних системам лінійно-ієрархічного типу (для тематичних індексів), матричного типу (для модулів) і фасетного типу (для уточнюючих типових ділень). Нові поняття «тип діяльності» та «модуль» дозволяють усунути найбільш небажані

протиріччя лінійно-ієрархічних (одновимірних) класифікацій за рахунок розмежування понять за типами діяльності.

Перевагами такого підходу організації УМК є:

1. універсальність, що досягається шляхом паралельного злиття (інтеграції) кількох класифікацій – галузей діяльності, наук, технологій, видів техніки, об'єктів будівництва, спеціальностей за освітою, видів основної діяльності;

2. вона перетворює і органічно поєднує раніше розрізнені класифікації (або їх не організовані належним чином фрагменти) в єдину універсальну класифікаційну систему, в єдине впорядковане інформаційне поле;

3. структура УМК (її «зміст») наочно відображено в «Повній таблиці вищих класифікаційних угруповань», що значно полегшує роботу з нею;

4. наявність резервів для включення в класифікацію нових галузей і нових рубрик у всіх галузях. Наприклад, в тематичний напрям «Наука» введено нову галузь «ОС Системні (міждисциплінарні) науки» в складі наступних наукових підгалузей: системологія, системотехніка, кібернетика, дослідження операцій, теоретична інформатика, штучний інтелект (включаючи експертні системи і бази знань), робототехніка і гнучкі автоматизовані виробництва (теоретичний аспект), синергетика, семіотика, когнітологія, екологія, наноінженерія, культурологія, футурологія. У ряді інших класифікацій, в тому числі в УДК, такої наукової галузі немає;

5. змінено наповнення галузі приладобудування 2М. Представлений новий погляд на цю галузь – до складу галузі введені Радіотехніка та Електроніка;

6. особливим є наповнення розділів технологій, наприклад¹:

¹ Враховуючи специфіку організації будь-якої класифікаційної системи, вважаємо за необхідне приклади наводити мовою оригіналу класифікаційної системи, що аналізується (Прим. Сербіна О.)

1А3 ТЕХНОЛОГИЯ ПОДГОТОВКИ, ПРИНЯТИЯ И ИСПОЛНЕНИЯ
РЕШЕНИЙ

1С3 ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ УКЛАДЫ. ТЕХНОЛОГИЯ
ПЛАНИРОВАНИЯ В ЭКОНОМИКЕ

2К3 ТЕХНОЛОГИЯ МАШИНОСТРОЕНИЯ. ГИБКИЕ
АВТОМАТИЗИРОВАННЫЕ ПРОИЗВОДСТВА (в том числе
использование робототехнических систем)

2М3 ТЕХНОЛОГИЯ ПРИБОРОСТРОЕНИЯ, в том числе подотрасль

2М3.05 Технология микросистем и микромеханики.
Нанотехнологии (субмикронные технологии)

7. показовим прикладом демонстрації особливостей УМК може служити найскладніша галузь «1Е Збройні Сили. Військові науки. Військова промисловість». Галузь представлена як система з великою деталізацією рубрик з даної науки. Для додаткового поглиблення деталізації введені спеціальні типові ділення «Тактико-технічні характеристики» та рубрики «Системи та обладнання» для артилерії, танків, літаків, кораблів, що дає можливість краще ознайомитися з сутністю озброєнь і військової техніки. Велику увагу приділено ракетам (у тому числі керованим, крилатим) і космічній техніці. Модульний принцип побудови УМК легко впорядковує рубрики найскладнішої галузі. На думку автора УМК [1, с. 256], військова галузь в ній представлена комплексно, а не відноситься помилково до суспільних наук, як в ББК. Щоб не перевантажувати деталями модулі за технологією, за промисловістю, запропоновано використання (при необхідності) складових індексів, рівнозначних індексам рубрик з науки. А неминуче дублювання термінів у різних модулях виправляється системою спеціальних типових ділень;

8. максимальна глибина деталізації рубрик УМК рівноцінна глибині деталізації рубрик УДК. Наприклад найоб'ємніша галузь «7С Медицина. Медична промисловість», де для деталізації автором УМК активно використовуються перекодовані рубрики УДК. Розроблені галузеві таблиці

дозволяють зробити наступний висновок: весь величезний обсяг рубрик УДК може не тільки повністю розміститися в УМК, а й ще залишаться чималі резерви;

9. в УМК поміщений ряд нових, але незвичайних, оригінальних рубрик, наприклад:

- 001.03 Класифікація. Таксономія. Кваліметрія
- 001.05.15 Взаємозв'язь і взаємодія наук
- 0A1.01.19 Учення о Тонкому Мирі. Езотерика (в філософії)
- 0B1.01.09.25 Теорія фракталів (математический аспект). Фрактальна геометрія. Фрактал Мандельброта.(в математиці)
- 0B1.05.13.27 Фізика живого. Природа життя живих систем
- 0B1.09.09.07 Хімічеська кінетика. Класифікація і механізм хімічеських реакцій. Порядок і хаос. Детерміновано хаотичеські процеси в хімічеських системах. Кінетика горіння і вибуха. Топохімія. Катализ. Каталітічеські реакції
- 1C1.25.15 Теорія логістики (оптимальне інтегрованоє управління в економічеських адаптивних системах). Логістичеські системи в бізнесі
- 0D1.05 Техніка в цілому. Класифікація видів техніки
- 1E1.09.11/.33 Ракети в цілому
- 1E1.11 Воєнне мистецтво. Стратегія. Оперативне мистецтво. Тактика
- 1E2.09 Космічеська техніка і космічеське озброєння.
Противокосмічеська оборона країни
- 1E3.13 Автоматизована технологія прийняття рішень
- 1E3.15 Ядерно-релятивістськеські воєннеські технології
- 1E8.11 Сили протівовоздушної, протіворакетної і протівокосмічеської оборони країни. Окріуга ПВО країни
- 2A3.07 Технології атомної промисловості
- 7C1.11 Медико-технічеськеські науки

10. для підвищення комбінаційних можливостей УМК на початку кожного тематичного напрямку передбачений узагальнюючий розділ з розміщенням в ньому всіх варіантів комбінації споріднених галузей;
11. у галузевих таблицях доволі детально розроблено типові розділи (вони ж типи діяльності) «Підготовка кадрів» і «Проектування та будівництво об'єктів» тощо;
12. на теоретичному рівні архітектура представленої двомірної класифікації зрозуміла і зручна в роботі. Тематика інформаційних ресурсів легко укладаються в пропоновану схему. За свідченням Коржавіна К.М. [1, с. 247], опробування нової класифікації на різноманітному реальному матеріалі (економіка, державне управління, військова справа, енергетика, автомобільний транспорт, обчислювальна техніка та ін.) показало, що вона зручна для систематизації та індексування журнальних статей, книг та інших видів видань, в тому числі непаперових документів (електронних публікацій, звуко-і відеозаписів).

Таким чином, роблячи висновок та враховуючи історико-технологічні особливості організації систематичних каталогів бібліотек [4], УМК на теоретичному рівні, в принципі може бути придатна для створення систематичних каталогів та інформаційно-пошукових систем бібліотек різних рівнів і профілів, книжкових палат, для корпоративних (відомчих) систематичних каталогів і персональних баз даних. Її архітектура полегшує систематизацію та пошук літератури (документів) за потрібним видом діяльності.

З іншого боку, вагомим недоліками класифікаційної системи, що аналізується є її незавершеність (з 45 галузевих таблиць розроблено тільки 18) та, як наслідок, неапробованість в практичній площині. А для класифікаційної системи це головне. Навіть позиціонуючи УМК як консолідуючу класифікаційну систему, неможна гарантувати її переваги перед концептуальною моделлю конгломерації інформаційно-пошукових мов [5], адже наявність тільки однієї представниці ІІМ доволі звужує ореол

тематичного розкриття змісту в контексті індексаційного згорання інформації.

В цілому, можна вітати такі спроби пошуку нових підходів до класифікування інформаційних ресурсів, але без практичного застосування та втілення концептуальних ідей, що закладені в УМК, не можливо говорити про її порівняння з найпоширенішими класифікаційними системами як то УДК, над розвитком та вдосконаленням якої в Україні вже не один рік працює високоінтелектуальний колектив наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова».

Список використаної літератури:

1. Калитич Г. І. Науково-технологічний та інноваційний розвиток: концепції, моделі, рішення / Г. І. Калитич, К. М. Коржавін. – К. : УкрІНТЕЛ, 2008. – 268 с. + дод. CD-Rom
2. Сербін О. Бібліотечно-бібліографічні класифікації: історична еволюція та сучасні тенденції розвитку / НАН України; Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського / О. С. Онищенко (наук.ред.). – К. : НБУВ, 2009. – 139 с.
3. Сербін О. Використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні : сучасний стан та тенденції розвитку / О. Сербін // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – № 19. – С. 77–83.
4. Сербін О. Історико-технологічні особливості еволюції систематичного каталогу бібліотеки: досвід майбутнього у новизні минулого / О. Сербін // Бібл. вісн. – 2012. – № 4. – С. 3-12
5. Сербін О. Конгломерат інформаційно-пошукових мов як консолідаційна модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації / О. Сербін // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 1. – С. 3–10
6. Сербін О. Систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / О. Сербін // Бібл. вісн. – 2012. – № 2. – С. 3-10.
7. Шамурин Е. И. Очерки истории библиотечно-библиографической классификации / Е. И. Шамурин. – М., 1955. – Т. 1. – 399 с.
8. Шамурин Е. И. Очерки истории библиотечно-библиографической классификации / Е. И. Шамурин. – М., 1959. – Т. 2. – 563 с
9. Эйдельман Б. Ю. Библиотечная классификация и система-тический каталог: учеб. пособие для библ. фак. ин-тов культуры, пед ин-тов и ун-тов / Б. Ю. Эйдельман. – М. : Книга, 1977. – 311 с.